

Bacskó Márta – Balázs Nikolett – Kőrös Kata – Madocsai Kinga – Mohácsi Eszter – Sáfrán Réka

Szövegértés lépésről lépésre (Suhajda Edit)

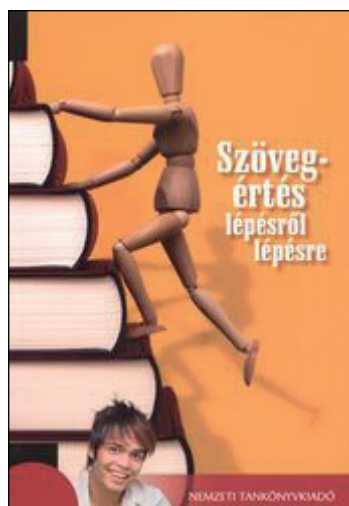
RAÁTZ JUDIT SZERK.
NEMZETI TANKÖNYVKIADÓ. BUDAPEST. 2011. 224 OLDAL

Szövegértés másképpen!

Szokatlan jelenség, ha egy könyvet hat szerző ír: Bacskó Márta, Balázs Nikolett, Kőrös Kata, Madocsai Kinga, Mohácsi Eszter és Sáfrán Réka. A kiscsoport egyetemi módszertani szakszemináriumon alakult meg, ezért az sem véletlen, hogy a könyv alkotószervezője és egyben a hallgatók mestertanára Raátz Judit nyelvész és népszerű tankönyvíró.

A kötet megszületése előtt a hallgatók egyéves kutatómunkát végeztek, amelyben közösen feltárták, feldolgozták a szövegértéssel és a szövegalkotással kapcsolatos újabb kutatási eredményeket. Figyelemmel kísérték a PISA és az országos kompetenciamérés eredményeit, az ezekhez tartozó mérőeszközökkel együtt. Köztudott, hogy ezek a mérések nem az adott év ismeretanyagát kérik számon, hanem olyan tudást, készséget, amelyet a diákok addig megszereztek, és a mindennapokba be tudnak illeszteni (vagy fordítva, a mindennapi élményekből képesek új tudást létrehozni).

A gyakorlókönyv a szövegértés fejlesztéséről szól, mégpedig a tervszerű és folyamatos gyakorlásról, gyakoroltatásról. Sokféle szöveget és 95 kapcsolódó feladatsort tartalmaz megoldókulccsal együtt. A könyv címe is utal a szöveg fontosságára, a könyv fedőlapja is beszédes.

1. kép

A kötet összeállítói a könyv megírásakor három szempontot tartottak fontosnak:

- a fokozatosság,
- a motiváció és
- a gyakoroltatás elvét.

Ugyanolyan fontos:

- a különböző olvasási célú szövegek eltérő feldolgozási stratégiáinak felismertetése és gyakoroltatása;
- a változatos, a mindennapi életben előforduló szövegek sokszínűségét tükröző forrásszövegek kiválasztása;
- a szövegek kiválasztásakor a PISA-felmérések szövegtípológiájához való alkalmazkodás;
- a szövegek formai és tartalmi sajátosságaiból fakadó jellegzetességek tudatosítása; például az ábrák, a grafikonok, a tipográfia és a központosítás szövegértelmezése szerves részként épül be a feladatsorokba.

Dicsérendő, hogy a közoktatásban elhanyagolt, az életben azonban valóban nélkülözhetetlen dokumentumok között is válogathatunk az életkornak megfelelően. Ezeket a szövegeket az *Egyéb nyomtatványok* című részben találhatjuk meg. Ilyenek például a blokk, a csekk, a tértivevény, a havibérlés, a könyvtári kéréslap, a feltöltőkártya mobiltelefonhoz stb.

A kötet szerkezete

Az *Előszóban* a könyvről többféle fontos információt olvashatunk. Újszerű és remek ötlet a 7–8. oldalon található táblázat, amely a tematikailag összetartozó szövegeket gyűjti össze, mégpedig nehézségi fok szerint. (A számok a szövegek sorszámát jelentik.) Íme a táblázatból egy részlet:

Szövegtípus	Folyamatos / Nem folyamatos	A szövegek címe	Helyezési szint			Kapcsolódó szövegek
			Alap	Közép	Haladó	
Leíró	Folyamatos	15. Madáretetés		X		20.
		19. Futballmérkőzés		X		39., 68., 70.

1. ábra

A vizsgálandó szövegek és fontosabb adataik

Az utolsó rubrika a témához kapcsolódó, de különböző típusú szövegeket foglalja össze. Ez a besorolás arra is nagyon alkalmas, hogy a tanulók lássák a szövegek formai különbségeit is. Sok gyakorlással pedig rutint szerezhetnek abban, hogy a különféle szövegekben hogyan lehet gyorsan információt visszakeresni.

A táblázatból nyomon követhető, hogy milyen típusú szövegekkel foglalkoztak az alkotók. A legfontosabbak:

- leíró szövegek,
- elbeszélő szövegek,
- magyarázó szövegek,
- érvelő szövegek,
- utasítások szövegei,
- egyéb nyomtatványok.

Mindegyik szövegtípusnál a folyamatos és a nem folyamatos változat is elkülönül egymástól.

A könyvben a gyors tájékozódást, keresést a margón feltüntetett jelzések segítik. A következőkben a könyv tartalmát a címek és a szövegtípusok alapján, a teljesség igénye nélkül tekintjük át.

A *Bevezető ujjgyakorlatok* után olvasásra hangoló rövid, érdekes feladatok következnek. A szövegek témája olvasásra sarkallja a gyerekeket. A következő szövegtípusok szerepelnek: viccek, közmondások, szlogenek értelmezése, de mazsolázhatunk igényes, rövid szépirodalmi szövegekkel kapcsolatos feladatokból is.

Az alkotók már ebben a részben felhívják a tanulók figyelmét a kötőszók fontos szerepére és a szövegrészek sorrendjére is.

A *leíró folyamatos* szövegek között a tanulókat érdeklő témákból válogathatunk: Melyik kamasz fiú nem érdeklődik egy futballmérkőzés iránt? Ki ne szeretné a süteményt, a csokoládét, a gyümölcsöt? A gyerekek szívesen kutatják a nevük eredetét, családjuk történetét és családfájukat.

A *leíró nem folyamatos* szövegben praktikus, használható információt szerezhetnek a gyerekek. Hogyan kell tájékozódni a menetrendben? Milyen egy zenei katalógus vagy tévéműsor? A középiskolások pedig találkozhatnak a nyelvvizsgával kapcsolatos szövegekkel is.

Az *elbeszélő folyamatos* szövegek is izgalmasak. Ebben a részben több szépirodalmi szemelvényt találhatunk: Kosztolányi, Örkény, Fazekas, Balassi és Lázár Ervin műveihez kapcsolódnak a feladatsorok.

Az *elbeszélő nem folyamatos* szövegek részben a képregénnyel és az SMS-versekkel foglalkoznak.

A *magyarázó folyamatos* szövegek között természettudományos szöveg, dal, beteg tájékoztató, névtannal kapcsolatos szövegek, valamint könyvismertető nyújt lehetőséget a kutakodásra.

A *magyarázó nem folyamatos* szövegek között találhatunk postai tájékoztatót, hivatalos levelet, szerződéseket, szócikkeket különféle lexikonokból, étlapot és egyéb útmutatókat.

Az *érvelő folyamatos* szövegek a következők: rajzpályázat-felhívás, újságcikk, naplóírás, blogírás.

Az *érvelő nem folyamatos* szövegek a fiatalok jogairól szóló írásokat, reklámokat, mondókákat, hagyományok leírását, programfüzeteket, könyvkatalógusokat tartalmaznak.

Az *utasítások mint folyamatos* szövegek között növények ültetéséről, gondozásáról, tábori rendről, a KRESZ szabályairól szóló írások szerepelnek.

Az *utasítások mint nem folyamatos* szövegek a következők: használati utasítás mosógéphez, játék összerakásához, mozijegy rendelése interneten.

A kötet feladatanyagának általános jellemzői

Minden feladatlap tartalmaz információ-visszakeresést, az információk értelmezését kérő feladatot, a szövegből pedig következtetéseket kell levonni. Lehetőség adódik a tartalmi és a formai reflexiók megfogalmazására, a szövegből nyert információk integrálására. Nagyon sok kreatív szövegalkotási gyakorlatra is mód van.

Szinte minden indukciós szöveg az életből meríti a példáit, ezért számtalan hasznos, új információt lehet a segítségükkel feldolgozni. Tanácsokat, útravalót kaphatunk ahhoz is, hogyan kell eligazodni a hétköznapi bürokráciájában. Az igényesen válogatott szövegek gondolkodásra ösztönöznek, de egyben az értelemre és az érzelmre is hatnak. Ezek az életszerű feladatok kedvet ébresztenek a tanuláshoz, az önműveléshez. Különösen értékesek azok a gyakorlatok, amelyek állásfoglalásra, önálló vélemény kialakítására ösztönöznek, sőt a további kérdésfeltevással kutatásra, gyűjtőmunkára adnak lehetőséget.

A leggyakoribb feladattípusok a következők:

- feleletválasztásos (alternatív, többszörös választás, válaszok illesztése),
- feleletalkotó (nem teljes feleletalkotás; kiegészítés szöveget szöveggel, rajzot rajzzal stb.),
- teljes válaszalkotás (rövid, hosszú),
- esszé,
- igaz-hamis állítások,

- lyukas szöveg,
- nyílt végű kérdések,
- definícióalkotás vagy -értelmezés,
- érvelő és a magyarázó jellegű választ igénylő feladatok.

A feladatok megoldásával számtalan készséget fejleszthetünk: a mondatértés és -átalakítás készségét; a szóincset és a kifejezőkészséget, a szempontváltás képességét, amely szoros kapcsolatban áll a rugalmas gondolkodással, illetve a lényeglátással, a rész-egész viszony felismerését, amely szorosan összefügg a kategorizálással, a rendszerezéssel; az ok-okozati kapcsolatok, a logikai kapcsolatok, a következtetés elsajátítását; a vizuális figyelmet stb. A diákok észrevétlenül sajátjukká teszik a tudnivalókat.

A könyv többféle nyelvhasználati területet kapcsol össze: verbális és nem verbális kommunikációt, de a fő hangsúly az írásos szövegalkotáson van. A feladatlapokban a *jól megfogalmazott kérdések* különböző típusai hierarchiát alkotnak, és ebben a rendszerben a ténykérdések jelentik a gondolkodás legalacsonyabb szintjét, míg az értékelésre vonatkozó kérdések a legmagasabb (kritikai) szintjét. Az efféle kérdésfeltevéssel gondolkodni tanítjuk a diákokat.

A könyv szöveganyaga érdekes, színes és nagyon gazdag. Használhatjuk a magyar nyelvi órán a hagyományos grammatika tanítása előtt/után, illetve egyéb órákon is.

A gyakorlókönyv az általános iskola felső tagozatos tanulóinak, illetve a középiskolás diákoknak készült, én mégis ajánlom minden magyar nyelvet és irodalmat tanító tanárnak, sőt minden magyar tanárnak is, hiszen az olvasás és a szövegértés fejlesztése minden tanár feladata. Ajánlom továbbá a könyvet minden szülőnek, aki otthon szeretné gyermekét fejleszteni; sőt azoknak is, akik tanulási nehézségekkel küzdő diákokkal is foglalkoznak, otthoni és intézményi fejlesztésre egyaránt.

Suhajda, Edit: Text comprehension step by step

Az írás szerzőjéről

Suhajda Edit

Erzsébetvárosi Pedagógiai Szakmai Szolgáltató Intézmény, Budapest, Magyarország

esuhajda55[kukac]gmail.com